

7^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Σχολ. έτος: 2016 – 2017

ΜΑΘΗΜΑ: ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τάξη Β΄ Γυμνασίου, τμήμα Β1

μια περιήγηση στην ιστορία της Θεσσαλονίκης

με την Πολιτιστική Γραμμή (No 50) του ΟΑΣΘ

**Οδηγός ξενάγησης ρωμαϊκών και βυζαντινών μνημείων της
Θεσσαλονίκης**

**1. γαλεριανό ανάκτορο, 2. θριαμβική αψίδα Γαλέριου, 3. Ροτόντα, 4.
ιππόδρομος, 5. Λευκός Πύργος, 6. Άγιος Δημήτριος, 7. Αγία Σοφία**

Δικτυογραφία:

<http://galeriuspalace.culture.gr/> (τα μνημεία)

<http://odysseus.culture.gr> (υπουργείο πολιτισμού)

(μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, αλφαβητικός κατάλογος)

<http://users.sch.gr/ipap/index.htm> (τέχνη)

<http://www.agiasofia.info/>

<http://www.inad.gr/>

http://www.imma.edu.gr/macher/hm/hm_main.php?el/C1.6.2.html (Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα)

<https://el.wikipedia.org>,

[ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΓΑΛΕΡΙΑΝΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ – TV100-101115](#) (You Tube)

http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=21706 (εγνατία οδός)

<http://www.egnatia.eu/>

<http://edu.klimaka.gr/scholikes-drasthriothtes/ekpaidevtikes-episkepseis.html>

Ο «οδηγός ξενάγησης» που ακολουθεί είναι αποτέλεσμα της εργασίας των μαθητών του τμήματος Β1 του Σχολείου μας, που στο πλαίσιο του μαθήματος της Ιστορίας και με αφορμή μια ξενάγηση στα μνημεία της Θεσσαλονίκης που πραγματοποιήσαμε με την πολιτιστική γραμμή του ΟΑΣΘ, δούλεψαν ομαδικά με φύλλα εργασίας, για να ξαναγήσουν όλους εμάς με τη σειρά τους σε ρωμαϊκά και βυζαντινά μνημεία της πόλης που γνώρισαν με αφορμή την εκπαιδευτική μας επίσκεψη. Αυτό που προέκυψε είναι ο οδηγός που ακολουθεί.

Η καθηγήτρια του μαθήματος

Κιτοπούλου Κυριακή

1. Γαλεριανό ανακτορικό συγκρότημα

Το τεράστιο αυτό συγκρότημα κτιρίων οικοδομήθηκε τον 4ο αι., όταν διοικούσε την περιοχή ο Καίσαρας Γαλέριος (την περίοδο της τετραρχίας¹), κι έκανε πρωτεύουσα της διοικητικής του περιφέρειας τη Θεσσαλονίκη. Οικοδομήθηκε, για να στεγάσει [τα ανάκτορα του Καίσαρα Γαλέριου](#) και είναι ένα από τα σπουδαιότερα μνημεία της ιστορίας της Θεσσαλονίκης. Κάποια από τα μέρη του συγκροτήματος είναι ορατά και σήμερα, ενώ τα περισσότερα είναι θαμμένα κάτω από τα κτίρια της πόλης.

- Περιλάμβανε μεταξύ άλλων τα εξής κτίρια:

- **Θριαμβική Αψίδα**, γνωστή ως καμάρα
- **Ροτόντα**, κυκλικό κτίριο με τρούλο
- **διώροφο κτίριο**
- **βασιλική αίθουσα**, για ακροάσεις
- **Ορθογώνια αίθουσα**, τρικλίνιον για συμπόσια και τελετές
- **Οκτάγωνο**, (ίσως αίθουσα θρόνου)
- **Ιππόδρομο**, χώρο διαφόρων εκδηλώσεων με πολιτική σημασία

Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά την πρώτη Τετραρχία. 293

από τους μαθητές: Φωτίου Απόστολο, Παπαδόπουλο Θόδωρο, Ράμο Μικέα

¹ **Τετραρχία:** Ο χωρισμός της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας από τον Διοκλητιανό σε τέσσερα τμήματα που διοικούνταν από δύο Αυγούστους, οι οποίοι είχαν ως συνεργάτες και διαδόχους δύο Καίσαρες. Ο Διοκλητιανός ανέλαβε τη διακυβέρνηση του ανατολικού τμήματος με Καίσαρα τον Γαλέριο (260-311). Ο Γαλέριος όρισε τη Θεσσαλονίκη ως έδρα της διοικητικής του περιφέρειας και ίδρυσε εκεί το ανακτορικό του συγκρότημα.

2. Θριαμβική αψίδα του Γαλέριου (καμάρα) στην Εγνατία οδό της πόλης.

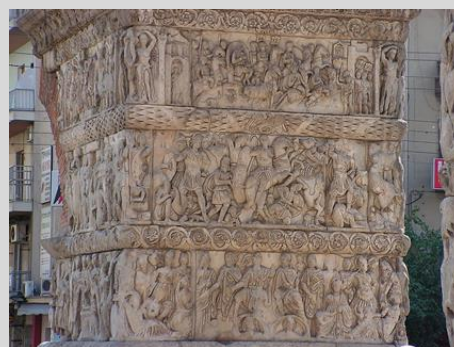

Η [θριαμβική αψίδα](#) βρίσκεται πλάι στη σημερινή Εγνατία οδό της Θεσσαλονίκης. Το μνημείο χτίστηκε από τον Καίσαρα Γαλέριο στις αρχές του 4ου αι. και ήταν μέρος των γαλεριανών ανακτόρων. Η αψίδα κατασκευάστηκε, για να τιμηθεί ο Καίσαρας Γαλέριος,

Ψηφιακή αναπαράσταση της αψίδας του Γαλέριου.

όταν επέστρεψε στην πόλη μετά από νικηφόρους πολέμους εναντίον των Περσών. Χτίστηκε πάνω διασταύρωση δυο σημαντικών δρόμων της Θεσσαλονίκης, της λεωφόρου και της πομπικής οδού που οδηγούσε στη Ροτόντα. Ήταν εντυπωσιακό μνημείο με 8 πύλες. Πάνω στους πεσσούς της ήταν προσαρμοσμένες μαρμαρίνες πλάκες που απεικόνιζαν ανάγλυφες σκηνές από τους νικηφόρους πολέμους του Γαλέριου με τους Πέρσες.

3. Η Ροτόντα

Η [Ροτόντα](#) χτίστηκε περίπου το 306 από τον Καίσαρα Γαλέριο και ανήκει στο ανακτορικό συγκρότημα που οικοδόμησε ο Γαλέριος όταν έκανε τη Θεσσαλονίκη πρωτεύουσα της διοικητικής περιφέρειας που διοικούσε την εποχή της τετραρχίας. Σκοπός της οικοδόμησής του ήταν η λατρεία του θεού Δία ή να γίνει μαυσωλείο (ταφικό μνημείο) του Γαλέριου. Το σχήμα του είναι κυλινδρικό και έχει διάμετρο 24,50 μ. και ύψος 29,80 μ., ενώ το πάχος των τοίχων του είναι 6,30 μ. Το σχέδιο

του μνημείου εμπνεύστηκε από το Πάνθεον της Ρώμης, που είναι όμοιό του. Τους πρώτους αιώνες του χριστιανισμού μετατράπηκε σε χριστιανικό ναό των Ασωμάτων ή Αρχαγγέλων, ενώ το 1590 μετατράπηκε σε τζαμί. Τη νέα του χρήση φανερώνει μέχρι σήμερα ο μιναρές που υψώθηκε από τους μουσουλμάνους δίπλα στο μνημείο. Στο κτίριο σώζονται υπολείμματα εξαιρετικών ψηφιδωτών που το διακοσμούσαν. Μετά τον σεισμό του 1978 στη Θεσσαλονίκη έπαθε ζημιές και ζώστηκε με σκαλωσιές για να γίνουν στερεωτικές εργασίες και τα Χριστούγεννα του 2015 άνοιξε τις

πόρτες του στο κοινό και λειτουργεί ως μουσείο.

ομάδα εργασίας: Παλληκαρίδου Γεωργία, Αθανασάκη Ηλέκτρα, Δημητριάδου Ειρήνη

4. Ο ιππόδρομος

Ο [Ιππόδρομος](#) χτίστηκε στις αρχές του 4ου αι. μ.Χ. και ανήκει στο ανακτορικό συγκρότημα που οικοδόμησε ο καίσαρας Γαλέριος, όταν έκανε έδρα της περιοχής που διοικούσε τη Θεσσαλονίκη. Σήμερα σώζονται μόνο αποσπασματικά κάποια ερείπιά του, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του βρίσκεται κάτω από τα κτίρια της πλατείας Ιπποδρομίου και των γύρω δρόμων. Είχε μήκος περίπου 500 μέτρα, πλάτος 125 μέτρα και συνολική έκταση 30.000 τ. μ. Εκτός από χώρο αθλητικός ήταν και σημαντικός πολιτικός χώρος, διότι εκεί ο λαός συναντιόταν με τον αυτοκράτορα και εξέφραζε τις διαθέσεις του. Το 390 μ.Χ. οι κάτοικοι της πόλης ξεσηκώθηκαν εναντίον της γοθικής φρουράς, η οποία ήταν εγκατεστημένη στη Θεσσαλονίκη. Ο αυτοκράτορας διέταξε να συγκεντρώσουν τον λαό στον ιππόδρομο με δόλο και εκεί μέσα οι Γόθοι μισθοφόροι κατέσφαξαν 7.000 περίπου Θεσσαλονικείς. Η

αναπαράσταση που έχουμε σήμερα από τον ιππόδρομο βασίζεται στα λίγα ερείπια που σώθηκαν και στη μελέτη άλλων ιπποδρόμων της εποχής, που σώθηκαν στο Μιλάνο και στην Κωνσταντινούπολη.

Δείτε στο You Tube την ψηφιακή αναπαράσταση του Γαλεριανού Συγκροτήματος στο οποίο ανήκει ο Ιππόδρομος, από την Εφορεία Αρχαιοτήτων πόλης Θεσσαλονίκης (<https://www.youtube.com/watch?v=CDwL7Mu4pMY>)

ομάδα εργασίας: Καραλής Γιάννης, Βραχνός Γιώργος, Αμανατίδης Βασίλης

5. ΛΕΥΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

Ο Λευκός Πύργος αποτελούσε μέρος του θαλάσσιου τείχους της πόλης, το οποίο κατεδαφίστηκε: Ήταν ο νοτιοανατολικός πύργος της οχύρωσής της και χρήσιμος για την άμυνα και την προστασία της. Χτίστηκε μάλλον τον 15ο αι. (η χρονολόγησή του δεν είναι σίγουρη). Τον 19^ο αι. ήταν γνωστός και ως «Πύργος των Γενιτσάρων» και «Πύργος του Αίματος», διότι ήταν φυλακή βαρυποινιτών και η όψη του βαφόταν με αίμα από τις συχνές εκτελέσεις των φυλακισμένων από τους Γενίτσαρους. Το 1890 ένας κατάδικος για να αποκτήσει την ελευθερία του άσπρισε με

ασβέστη τον πύργο και από τότε έμεινε η σημερινή ονομασία του, «Λευκός Πύργος». Το σχήμα του είναι κυκλικό. Έχει ύψος 33,90 μ. και διάμετρο 22,70 μ. Στο εσωτερικό του υπάρχει ισόγειο και έξι όροφοι που επικοινωνούν μεταξύ τους με το εσωτερικό κλιμακοστάσιο. Ο Λευκός Πύργος σήμερα λειτουργεί ως μουσείο και είναι ανοιχτός για το κοινό.

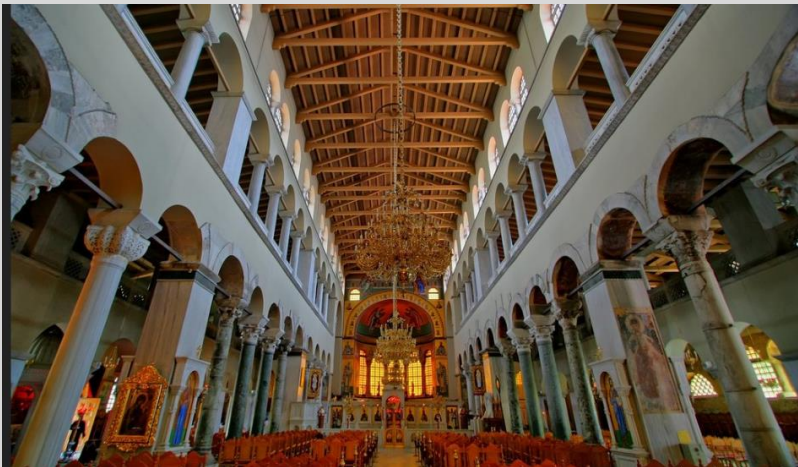
Επισκεφτείτε την επίσημη ιστοσελίδα του Λευκού Πύργου, για να γνωρίσετε από κοντά το εσωτερικό του: <http://www.lpth.gr/>

από τις μαθήτριες: Αντωνιάδου Παναγιώτα, Αθανασιάδου Δήμητρα

6. Ναός του Αγίου Δημητρίου

Όταν ο Μ. Κωνσταντίνος υπέγραψε το διάταγμα των Μεδιολάνων, χτίστηκε ο πρώτος μικρός ναΐσκος του [Αγίου Δημητρίου](#) (313 μ.Χ.), εκεί που μαρτύρησε και τάφηκε ο Άγιος, κοντά στο υπόγειο ερειπωμένου ρωμαϊκού λουτρού. Τον 5ο αι. χτίστηκε πάνω στον τόπο του μαρτυρίου του μια μεγάλη τρίκλιτη βασιλική. Τον 7ο αι. ο ναός κήκε και ξαναχτίστηκε ως πεντάκλιτη βασιλική. Το 1917 ξανακάρηκε από την καταστροφική πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης και αναστηλώθηκε από την αρχή.

Ο αρχιτεκτονικός ρυθμός του σημερινού Ναού είναι Πεντάκλιτη Βασιλική. Η Κρύπτη που υπήρχε κάτω από το Ναό, ήταν μέρος παλιού ρωμαϊκού λουτρού. Εκεί οι πιστοί τιμούσαν τον Άγιο. Σήμερα η Κρύπτη αποκαταστάθηκε και είναι επισκέψιμη. Μάλιστα χρησιμοποιείται ως μουσειακή έκθεση. Στο ναό έχουν

διασωθεί μόνο λίγα από τα σπουδαία ζωγραφικά και ψηφιδωτά έργα του, λόγω των δύο πυρκαγιών που τον κατέστρεψαν. Μετά την κατάληψη της Θεσσαλονίκης από τους Τούρκους ο ναός λειτούργησε ως Τζαμί για το διάστημα 1493 – 1912 και αποδόθηκε πάλι χριστιανική λατρεία.

Δείτε στο You Tube ένα πολύ ενδιαφέρον αφιέρωμα για τον Άγιο Δημήτριο και το ναό:
<https://www.youtube.com/watch?v=0K90c4md6bg>

[από τους μαθητές: Κορομηλά Θάνο, Γρηγοριάδη Μένιο, Τάκο Οδυσσέα](#)

7. Ο Ναός της Αγίας Σοφίας.

Ο [ναός της του Θεού Σοφίας](#) της Θεσσαλονίκης είναι αφιερωμένος στο Χριστό, τον αληθή Λόγο και τη Σοφία του Θεού. Χτίστηκε κατά το β' μισό του 7ου αιώνα στο ρυθμό της βασιλικής με τρούλο. Είναι τετράγωνος ναός και είναι διακοσμημένος με σπουδαία ψηφιδωτά έργα και τοιχογραφίες διαφορετικών εποχών. Ο ανεικονικός διάκοσμος της καμάρας του ιερού βήματος είναι έργο της εικονομαχικής περιόδου. Ο άμβωνας είναι έργο του 5ου αι. και μεταφέρθηκε από την Κωνσταντινούπολη. Η ψηφιδωτή σύνθεση του τρούλου απεικονίζει την ανάληψη του Χριστού και είναι έργο του 9ου αι. ενώ οι τοιχογραφίες του ναού είναι έργα του 11ου αι.

Στην ιστοσελίδα του ναού (<http://www.agiasofia.info>) μπορεί κανείς να περιηγηθεί εικονικά το [εσωτερικό του ναού](#).

Ομάδα εργασίας: Ιωαννίδου Θεοδώρα, Παπαδοπούλου Ελισάβετ